

NETEISĖTA MIGRACIJA IŠ HUGO GROCIJAUS PERSPEKTYVOS TARPTAUTINĖS TEISĖS KONTEKSTE

Aurimas Paulius Rudinskas

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Viešosios teisės katedra

Elektroninis paštas: rudinskas@hotmail.com

Pateikta 2024 m. spalio 17 d., parengta spaudai 2025 m. kovo 18 d.

DOI: 10.13165/JUR-25-32-1-13

Santrauka. *Europos Sąjungai susiduriant su neteisėtų imigrantų antplūdžiu, Lietuva griežtina imigracijos politiką – dažnai prieglobsčio prašytojus apgręžia arba sulaiko. Žinias-klaidos teigimu, būta atvejų, kai žmonės įstrigo tarp valstybinių sienų, neturėdami teisės judėti pirmyn ar atgal, be maisto, vandens ir pastogės. Neišvengta mirčių. Publikacijoje siekiama pažvelgti į neteisėtą migraciją iš Hugo Grocijaus, dažnai vadinamo tarptautinės teisės tėvu, perspektyvos, pateikiant tikėtiną situacijos vertinimą jo akimis. Išsiaiškinta, kad Grocijui prigimtinės žmogaus teisės – laisvai keliauti, gyventi kur nori, bendrauti su kuo nori – yra svarbūs tarptautinės teisės principai, kurių ignoruoti negali jokia valstybė. Jos grindžiamos laikų pradžioje buvusia bendra nuosavybe ir įgimta visų žmonių bendryste (prigimtiniu visuomeniškumu) – veiksniais, reikalaujančiais iš valstybių atverti sienas svetimtaučiams, t. y. parodyti svetingumą. Kita vertus, šios teisės nėra absoliučios. Naudojimasis jomis gali būti ribojamas, tačiau patys apribojimai taip pat turi ribas, pvz., atsisakiusi rodyti svetingumą (meilę artimui), valstybė kartais gali įstumti imigrantus į situacijas, kuriose jiems kyla mirties pavojus. Tokiais atvejais prigimtinis įstatymas mylėti save suteikia žmogui teisę kovoti už jam gyvybiškai svarbius išteklius, net jei tai apima pasipriešinimą jėgos struktūroms ar laikiną vietinių žmonių privačios nuosavybės pasisavinimą. Grocijus teigia, kad valstybės teisė į savo teritoriją ir jos turtus yra sąlyginė, ne absoliuti, todėl joje privaloma atsižvelgti į gyvybiškai svarbius svetimtaučių poreikius. Pagal jos vykdomą politiką turi būti bent minimaliai gerbiama visų žmonių prigimtinė teisė į svetingumą, užtikrinant tiek jos piliečių, tiek jų privačios nuosavybės apsaugą.*

Reikšminiai žodžiai: *Grocijus, neteisėta migracija, teisė į laisvą judėjimą, teisė į svetingumą.*

Įvadas

Pastaruosius kelerius metus Lietuvos gyventojai nerimauja dėl išaugusios imigracijos ir jų gyvenamosiose vietovėse galinčių atsirasti neteisėtų imigrantų sulaikymo centrų¹. Šiais metais į Lietuvą neleistinosiose vietose jau bandė patekti 957 kitų šalių piliečiai, pernai – 2643 žmonės². Vieni juos laiko hibridinio karo ginklais prieš demokratines respublikas, kiti – to paties karo aukomis. Valdžios reakcija, atrodo, neką pozityvesnė – anot žiniasklaidos, būta atvejų, kai žmonės įstrigo tarp valstybinių sienų be maisto, be teisės judėti pirmyn ar atgal, iš abiejų pusių budint ginkluotiems pasienio apsaugos kariams³.

Situacija už Atlanto dar prastesnė, kaip ir kitose Europos Sąjungos valstybėse. Kažkada buvusios draugiškos atvykstantiems imigrantams JAV jau seniai tapo savo pačių idealo šešėliu. Pavyzdžiui, bandydama atgrasyti žmones nuo neteisėtos imigracijos į Jungtines Amerikos Valstijas, pirmuoju Donaldo Trumpo prezidentavimo laikotarpiu vyriausybė 2017–2018 m. ėmėsi šeimų atskyrimo politikos (t. y. vaikų atskyrimo nuo tėvų ir globėjų)⁴. Vieni tokia politika piktinosi, kiti nuoširdžiai klausė: o ką daryti valstybei, kurioje vien 2018 m. Meksikos ir JAV pasienyje buvo sulaikyta 400 000 neteisėtų imigrantų? Ar didelis naujų žmonių antplūdis nesukels grėsmės valstybės saugumui? Ar įmanoma visiems duoti darbo? Ar privaloma nacionaline gerove dalintis su neteisėtai atėjusiaisiais?

Panašūs klausimai keliama ir Lietuvoje. Ar Lietuva pajėgi pasiūlyti darbą tūkstančiams joje prieglobsčio prašančių žmonių? Šaliai, turinčiai 2 mln. 857 tūkst. nuolatinių gyventojų⁵, gal ir praverstų naujas imigrantų antplūdis, turint omenyje, kad 1990 m. joje gyveno 3,7 mln.⁶ žmonių. Kita vertus, į neteisėtai atvykstančiuosius žiūrima įtariai.

1 Violeta Grigaliūnaitė, „Vilniaus pakrašty – baimė dėl migrantų: rinko parašus, nes bijo nusikaltimų“, *15min.lt*, 2022 m. liepos 20 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/vilniaus-pakrasty-baime-del-migrantu-rinko-parasus-nes-bijo-nusikaltimu-56-1537436>; „Lietuviai neslepia – bijo migrantų“, *Žinios, Lnk.lt*, žiūrėta 2024 m. gruodžio 1 d., <https://lnk.lt/zinios/146643>.

2 Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, „Neįleistų neteisėtų migrantų statistika“, žiūrėta 2024 m. gruodžio 1 d., <https://vsat.lrv.lt/lt/naujienos/neileistu-neteisetu-migrantu-statistika/>.

3 „Išskirtiniai vaizdai: įstrigę tarp Baltarusijos ir Lietuvos“, *15min.lt*, 2021 m. rugpjūčio 18 d., <https://www.15min.lt/media-pasakojimai/isskirtiniai-vaizdai-istrige-tarp-baltarusijos-ir-lietuvos-1370>; Vidmantas Balkūnas, „Lietuviai neįleidžia, baltarusiai nebeleidžia grįžti: migrantų filmuoti vaizdai iš „niekieno žemės“, *15min.lt*, 2021 m. rugpjūčio 12 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuviai-neileidzia-baltarusiai-nebeleidzia-grizti-migrantu-filmuoti-vaizdai-is-niekieno-zemes-55-1547908>.

4 „Trump administration family separation policy“, *Wikipedia*, žiūrėta 2024 m. gruodžio 1 d., https://en.wikipedia.org/wiki/Trump_administration_family_separation_policy.

5 „Lietuvos gyventojai (2023 m. leidimas): gyventojų skaičius ir sudėtis“, Oficialiosios statistikos portalas, žiūrėta 2024 m. gruodžio 1 d., <https://osp.stat.gov.lt/lietuvas-gyventojai-2023/salies-gyventojai/gyventoju-skaičius-ir-sudėtis>.

6 „Lietuva – Kovo 11-ąją“, Oficialiosios statistikos portalas, žiūrėta 2024 m. gruodžio 1 d., <https://osp.stat.gov.lt/straipsnis-lietuva-kovo-11>.

Patiems vertinti savo reakcijas ir valdžios veiksmus – sunku. Objektivumas reikalauja laiko ir distancijos, todėl ne pro šalį į susiklosčiusią padėtį pažvelgti *praeities šviesuolių* akimis.

Šios publikacijos tikslas – pabandyti išsiaiškinti, ką apie dabartinę situaciją pasakytų tarptautinės teisės tėvas Hugas Grocijus (Hugo Grotius), koks būtų jo neteisėtos migracijos vertinimas tarptautinės teisės kontekste.

Šiam tikslui pasiekti keliama tokie uždaviniai: išsiaiškinti a) kokia, Grocijaus supratimu, yra visuomenės prigimtis; b) kokia yra Grocijaus bendros ir privačios nuosavybės samprata; c) kokias teises, jo akimis, turi žmogus tarptautinėje arenoje, t. y. ar jis turi teisę į laisvą judėjimą, bendravimą ir kitų svetingumą.

Manytina, kad atsakius į šiuos klausimus įmanoma suformuluoti nuspėjamą Grocijaus požiūrį į neteisėtą migraciją.

Tyrimo objektą sudaro Grocijaus raštai ir antrinė mokslinė literatūra. Greta analizės ir abstrahavimo metodų tyrime taikomas istorinis, lingvistinis ir sisteminis metodai. Nepaisant temos aktualumo, akademinį užsienio mokslininkų veiklą *šia tema* tėra vienas kitas. Lietuvos mastu Grocijaus įtaką tarptautinės teisės srityje trumpai apžvelgė V. Vadapalas⁷. Grocijaus teisinės ir politinės minties įtaką tarptautinės teisės raidai, ypatingą dėmesį skirdami jo indėliui į karo klausimų analizę, nagrinėjo I. Isokaitė-Valužė ir H. Šinkūnas⁸. Migracijos kontrolės ištakas, įskaitant Grocijaus ir F. de Vitorijos požiūrį į laisvą asmenų keliavimą, savo disertacijoje yra analizavusi I. Šaltė⁹. Šiuo straipsniu siekiama prisidėti prie Grocijaus teisinės ir politinės minties mokslinių tyrimų Lietuvoje.

1. Politinis žmogaus socialumas

Skirtingais gyvenimo laikotarpiais Grocijus, priklausęs ankstyvajai moderniajai prigimtinių teisės tradicijai¹⁰, turėjo skirtingus įsitikinimus, susijusius su žmogaus prigimtimi, jo noru bendrauti ir bendradarbiauti su kitais žmonėmis. Jei Grocijaus būtume paklausę, kodėl žmonės pradėjo gyventi kartu, 1604 m., kai jis buvo dvidešimt vienerių metų ir parašė *De iure praedae commentarius*, jis būtų atsakęs, kad tai – tik istorinis atsitiktinumas. Jei tą patį klausimą būtume uždavę 1625 m., kai jis parašė *De iure belli ac pacis*, būtume gavę jau kitokį atsakymą¹¹. Šiame veikale, sekdamas stoikais ir Aristotelium, Grocijus prabyla apie įgimtą politinį žmogaus socialumą. Kiekvienas individas, anot jo, geba vertinti tiek savo, tiek kitų troškimus. Protu jis supranta, kad savisauga – esminis kiekvieno žmogaus

7 Vilenas Vadapalas, *Tarptautinė teisė: vadovėlis* (Vilnius: Eugrimas, 2006).

8 Indrė Isokaitė-Valužė ir Haroldas Šinkūnas, „Hugo Grocijaus teisinės ir politinės mintis įtaka tarptautinės teisės raidai“, *Vilnius University Open Series* (2022): 72–90.

9 Ilona Šaltė, „Neteisėtai esančių užsieniečių grąžinimo teisinio reguliavimo problemos: *non-refoulement* principas ir užsieniečių apgręžimas“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2023), <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/57db120d-9acf-481f-8d19-1b98a0ad2ba8/content>.

10 George H. Sabine ir Thomas L. Thorson, *Politinių teorijų istorija* (Vilnius: Margi raštai, 2008), 410–426.

11 Hans W. Blom, „Sociability and Hugo Grotius“, *History of European Ideas* 41, 5 (2015): 600.

poreikis, skatinantis jungtis į grupes, vedantis žmoniją link pagrindinės socialinės gėrovės – taikaus gyvenimo, taikaus visuomeniškumo¹². Todėl valdžios ir pilietinės visuomenės atsiradimas, individams nutarus atiduoti dalį savo teisių ir laisvių valdovui, anot Grocijaus, jau ne atsitiktinis, o natūralus dalykas. Atsidavimas valdžiai, turinčiai pareigą saugoti prigimtines teises ir užkirsti kelią konfliktams bei karams, geriausiai užtikrina kiekvieno visuomenės nario išlikimą ir taikų gyvenimą¹³.

Grocijus buvo ne tik teisininkas, bet ir teologas, taigi savo samprotavimus apie žmogaus ir visuomenės prigimtį papildė bibliniais teiginiais. Pasak jo, žmogus – racionali būtybė, bet tokia yra tik todėl, kad buvo sukurta pagal Dievo paveikslą ir panašumą¹⁴. Dievas, žmogaus prigimties Kūrėjas, panorė, kad jo kūrinys būtų silpnas ir trapus¹⁵. Taip jis priverstas išeiti iš savęs ir eiti į santykį su kitais, kad būtų ugdoma socialinė žmogaus prigimtis¹⁶.

2. Bendra ir privati nuosavybė

Kaip ir Ciceronas bei Aristotelis, Grocijus įsitikinęs, kad priešistoriniame žmonijos etape Žemė ir visi jos turtai buvo bendra žmonių nuosavybė¹⁷. Su laiku ši bendra nuosavybė bendru žmonių sutarimu, užimant ir kultivuojant atskirus žemės plotus, sudarant tarpusavio sutartis, didžia dalimi virto „privačia“ nuosavybe¹⁸, atsirado privačios nuosavybės teisė¹⁹.

Ši teisė, viena vertus, yra istorinė, atsiradusi konkrečiu istorijos metu, bendrąją nuosavybę pradėjus versti privačia, kita vertus, prigimtinė, nes žmogaus gyvenime visada egzistavo *būtinybė* tenkinti savisaugos ir patogumo poreikį. Poreikis saugoti savo gyvenimą ir gerinti jo sąlygas įgimtas kiekvienam, todėl nei darbo įrankių išradimas, nei žemės ir jos turtų padalijimas, kaip ir darbo padalijimas ir prekybos išradimas, neturėtų stebinti – to reikalavo natūralus žmogaus protas²⁰. Be to, privačios teisės atsiradimas, anot Grocijaus, neprieštarauja dieviškai teisei: Kūrėjas neuždraudė bendros nuosavybės dalintis. Taigi tiek

12 Hugo Grotius, *The Law of War and Peace in Three Books* (1625) (Lonang institute, 2005), 4–5.

13 Tarik Kochi, „Conflicting Lineages of International Law: Cicero, Hugo Grotius and Adam Smith on Global Property Relations“, *Jurisprudence* 8, 2 (2017): 264.

14 Grotius, *supra* note, 12: 5–6.

15 *Ibid.*, 6–7.

16 George William, „Grotius, Theology and International Law: Overcoming Textbook Bias“, *Journal of Law and Religion* 14, 2 (1999–2000): 613–614, 629.

17 Grotius, *supra* note, 12: 120–123.

18 Kochi, *supra* note, 13: 264.

19 Privati nuosavybė taip pat atsirado grobiant ir vagiant. Tai, anot Grocijaus, liudija ir Senojo Testamento knygos, ir romėnų rašytojai bei tragikai (Kochi, *supra* note, 13: 269). Šis faktas iš dalies meta šešėlį ant Grocijaus veikale *De iure belli ac pacis* pozityviai pristatytos socialios žmogaus prigimties. Smurtu įgyjama nuosavybė yra ženklas, kad žmogiškos bendrystės pamatuose, už reikalavimo rodyti pagarbą kitų teisėms ir nuosavybei, slypi istorinis žmonių asocialumas. Pats Grocijus šio prieštaravimo nesvarsto, bet tai, kad jis nepateisina naujų teritorijų užgrobumo teisingais kariais, kaip tai darė ispanų ir portugalų imperijos, ko gero, gali būti traktuojama kaip jo moralinė pozicija – tai, kas buvo daroma laikų pradžioje, neturėtų būti daroma šiandien (Kochi, *supra* note, 13: 270).

20 Kochi, *supra* note, 13: 265.

prigimtinė, tiek dieviška teisė sankcionuoja privačią nuosavybę²¹.

Ši privataus nuosavybės pasirodymą istorijoje lydėjo paprotinės teisės ir valstybinių įstatymų sukūrimas. Saugoti žmogaus teisę į nuosavybę tapo suverenios valdžios funkcija ir pareiga²².

3. Teisė į laisvą judėjimą, bendravimą ir svetingumą

Bendros ir privataus nuosavybės klausimas iškyla žmogaus teisių kontekste tarptautinėje arenoje.

Šimtmečiu anksčiau už Grocijų gimęs Fransiskas de Vitorija (Francisco de Vitoria), vėlyvosios, arba antrosios, scholastikos atstovas, Salamankos mokyklos įkūrėjas²³, savo raštais labai paveikęs Grocijaus mąstymą, žmogaus teisę į laisvą judėjimą, į bendravimą su kitais (*ius communicationis*) grindė priešistorine jo teise keliauti bet kur, bendrauti su bet kuo, gyventi bet kur. Šių teisių, anot de Vitorijos, nepanaikino nei privataus nuosavybės atsiradimas, nei atskirų tautų susiformavimas²⁴.

De Vitorija įsitikinęs: teisė į laisvą judėjimą pripažįstama visų pasaulio tautų kaip saistanti, neatšaukiama visuotinė tarptautinės teisės norma, o teisė bendrauti (*ius communicationis*) dar fundamentalesnė – tai pamatas tai pačiai asmenų teisei į laisvą judėjimą, į laisvą prekybą ir laisvą laivybą. Ji – tarptautinės teisės esmė ir jos *raison d'être*, išankstinė sąlyga, be kurios tarptautiniai santykiai neegzistuos²⁵.

Ne mažiau svarbi, de Vitorijos manymu, ir teisė į svetingumą, išplaukianti iš tos pačios *ius communicationis*. Tai, kad laikui bėgant susikūrė tautos, iš esmės nieko nekeičia – šis faktas pats savaime nesuteikia nė vieni valstybei teisės būti nesvetingai kitų žmonių atžvilgiu²⁶. Priimti atėjūnus reikalauja gamta, kurianti tarp žmonių tam tikrą giminystę. Būti draugiškam įgimtos bendrystės pagrindu taip pat reikalauja šventieji Bažnyčios mokytojai ir Šventasis Raštas, kuriame liepiama būti svetingam visiems be murmėjimo²⁷.

De Vitorija teigė, kad žmogus, nepadaręs jokio nusikaltimo, gali ne tik atvykti į kitą šalį, bet ir naudotis toje šalyje visomis kitomis iš *ius communicationis* išplaukiančiomis teisėmis, pvz., turi teisę į tuos dalykus, kurie tiek vietinių, tiek atvykėlių laikomi bendrais²⁸. Jo vai-

21 Esther D. Reed, „Property Rights, Genes, and Common Good“, *Journal of Religious Ethics* 34, (2006): 47.

22 Kochi, *supra note*, 13: 265.

23 Thomas Izbicki ir Matthias Kaufmann, „School of Salamanca“, iš *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, Edward N. Zalta ir Uri Nodelman (eds.), 2023, žiūrėta 2024 m. gruodžio 2 d., <https://plato.stanford.edu/entries/school-salamanca/>; Marjorie Grice-Hutchinson, *The School of Salamanca: Readings in Spanish Monetary Theory, 1544–1605* (Oxford: Clarendon Press, 1952).

24 Vincent Chetail, „Sovereignty and Migration in the Doctrine of the Law of Nations: An Intellectual History of Hospitality from Vitoria to Vattel“, *The European Journal of International Law* 27, 4 (2016): 904.

25 *Ibid.*, 904–905.

26 Gideon Baker, *Politicising Ethics in International relations: Cosmopolitanism as Hospitality* (New York: Routledge, 2011), 46.

27 Chetail, *supra note*, 24: 904.

28 Baker, *supra note*, 26: 42.

kai, jau gimę toje šalyje, ne prastesni už vietinių – jie turi teisę tapti naujos pilietinės bendruomenės nariais ir naudotis visomis privilegijomis, kurias turi vietinių tėvų vaikai. Visos šios teisės, pasak de Vitorijos, priklauso tautų teisei, ne vienai konkrečiai nacijai, todėl, bet kurios šalies gyventojams užginčijus kurią nors vieną iš šių teisių, imigrantas pirmiausia turėtų pasitelkti protą ir pabandyti racionaliais argumentais įtikinti vietinius gyventojus savo įgimtų teisių egzistavimu ir teisingumu²⁹. Nepadedant logikai, jas galima ginti jėga.

Kita vertus, reikia pripažinti, kad de Vitorija neragina valstybių laikyti savo sienas atviras, t. y. be jokios kontrolės. Teisė į laisvą judėjimą ir pareiga priimti svetimtaučius bendravimo ir svetingumo teisės pagrindu nėra absoliučios. Įsileisti svetimtaučius privaloma, bet tik tol, kol jie nedaro žalos juos priimančiai visuomenei³⁰.

Panašiai mąstė ir Grocijus. Savo veikle *Mare Liberum*, sekdamas de Vitorija, jis pristato bendravimo teisę kaip esminį ir įgimtą dalyką tarptautinei teisei, kaip visuotinį principą, lydimą švenčiausio svetingumo įstatymo³¹, bet, kaip ir de Vitoria, buvo įsitikinęs, kad, nepaisant universalumo, šios teisės yra ribotos.

Apibrėždamas jų ribas, Grocijus žengia toliau už de Vitoriją. Prieš keliant klausimą, ar žmogus gali apsigyventi kitoje šalyje, pirmiausia, anot jo, turi būti klausama, ar žmogus turi teisę bet kada palikti savo šalį. Atsakymas yra neigiamas. Esant visuomeniniam nacionaliniam interesui, individui gali būti uždrausta palikti gimtąjį kraštą, o palikus gali būti uždrausta apsigyventi kitoje šalyje. Nenurodęs *tinkamos priežasties* ir nesutikęs gerbti jį priimančios valstybės įstatymus, joks žmogus negali tikėtis legalaus prieglobsčio³².

Tarp tinkamų priežasčių Grocijus mini atvejus, kai žmonės išvejami iš savo šalies dėl religinių įsitikinimų, neturėdami jokio kriminalinio šleifo³³, patiria vargą dėl įvykusios nelaimės ar kenčia neteisėtą priespaudą. Anot jo, likimo aukos niekada negali būti suplakamos į vieną krūvą su nusikaltėliais, kurių kenkėjiški veiksmai žeidžia tiek pavienius asmenis, tiek visą pasaulinę žmonių bendruomenę. Valstybė turi pareigą rodyti gailestingumą tik nekaltiems žmonėms. Pabėgėlio teisė nėra skirta kriminalinio pasaulio atstovams³⁴.

Tie patys kriterijai, anot Grocijaus, galioja ir apeliuojantiems į kelio teisę. Tik *tinkama* keliavimo priežastis suteikia žmogui teisę į laisvą keliavimą bet kokia žeme, upe ar jūros dalimi, kad ir kokiai tautai tai priklausytų pagal privačią nacionalinę teisę³⁵.

4. Situacijos vertinimas de Vitorijos ir Grocijaus akimis

Išsakytų minčių kontekste po truputį aiškėja, koks būtų Grocijaus ir de Vitorijos

²⁹ Baker, *supra note*, 26: 43.

³⁰ Chetail, *supra note*, 24: 904–905.

³¹ *Ibid.*, 902, 907.

³² Grotius, *supra note*, 12: 139.

³³ Marc De Wilde, „Offering Hospitality to Strangers: Hugo Grotius’s Draft Regulations for the Jews“, *The Legal History Review* 85 (2017): 412.

³⁴ Chetail, *supra note*, 24: 908–909.

³⁵ *Ibid.*, 908.

požiūris į šių dienų neteisėtą migraciją.

Akivaizdu, kad de Vitorija nekvestionuotų, pavyzdžiui, Lietuvos pasienio pareigūnų teisės tikrinti atvykstančiųjų: tiek legaliai, tiek nelegaliai bandančių patekti į šalį kitų šalių piliečių. Užsieniečių stabdymas prie sienos – teisėta praktika, bet, būtų pabrėžta, tik tol, kol vyksta tikrinimo procesas. Atsisakymas įsileisti, nustačius, kad šie žmonės nekelia grėsmės Lietuvos valstybei, būtų laikomas neteisėta politika, pažeidžiančia prigimtineis svetingumo ir bendravimo teisėmis grindžiamą tarptautinę teisę. De Vitorija buvo įsitikinęs, kad kiekvienas įstatymas, automatiškai užveriantis duris imigrantams, kitaip tariant, legalizuojantis nesvetingumą, dėl savo prieštaravimo prigimtinėi teisei neturi įstatymo galios. Išvyti iš šalies arba neleisti atvykti žmogui, nekeliančiam jai jokios grėsmės, anot jo, priylgsta tremčiai ir karo paskelbimui. Taigi darytina išvada, kad de Vitorija nepateisintų politikos, pagal kurią žmonės įkalinami pasienyje be teisės žengti pirmyn ar atgal, be maisto, vaistų ir pastogės, nesiruošiant tirti kiekvieno individualaus atvejo, t. y. aiškintos, ar kiekvienas konkretus asmuo kelia pavojų visuomenės saugumui, ar ne. Įtarimo nepakanka. Tokiose situacijose atsidiūrę žmonės, pasak jo, turi teisę priešintis visiems, tame tarpe ir valstybės pareigūnams, kad būtų apgintos jų prigimtineis teisės į bendravimą ir svetingumą³⁶.

Panašų vertinimą pateiktų ir Grocijus. Lietuva, ištyrusi, kad neteisėto imigranto kelavimo priežastis *tinkama* ir gautas kilmės valstybės patikrinimas, jog nebėgama nuo privalomosios karo tarnybos ar skolų mokėjimo, kaip to reikalauja visuomeninis jo gimtosios šalies interesas, ji privalo suteikti jam kelio teisę³⁷, o kuriam nors pareiškus pageidavimą likti Lietuvoje ir papildomai nustačius, kad žmogus neturi kriminalinėis praeities ir yra pasiryžęs oficialiai įsipareigoti gerbti Lietuvos įstatymus, negali būti atsakyta. Valstybė privalo tokiam žmogui suteikti leidimą gyventi Lietuvoje. Jei paaiškėtų šio asmens kriminalinė praeitis, Lietuva, kaip ir bet kuri kita tą asmenį priglaudusi valstybė, pasak Grocijaus, privalėtų jį nubausti už padarytą nusikaltimą arba atiduoti žalą patyrusiai šaliai pagal *aut dedere aut judicare* principą³⁸.

Visa tai liudija, kad tiek de Vitorijos, tiek Grocijaus sąmonėje valstybė neturi teisės viena pati ir tik savo nuožiūra spręsti imigracijos klausimų. Valstybės suverenitetas, jei laikysime jį natūralia jos teise savarankiškai spręsti vidaus ir tarptautinių santykių klausimus, neleidžiant į juos kištis kitiems, privalo būti derinamas su beveik absoliučia žmogaus teise keliauti, atvykti ir apsigyventi bet kurioje šalyje, kai tai grindžiama absoliučiu poreikiu, būtinybe ar svetingumo ir bendravimo teisėmis³⁹, kylančiomis iš bendros nuosavybės egzistavimo priešistoriniame etape ir prigimtineis žmonių bendrystės⁴⁰.

Toks požiūris akivaizdžiai nedera su šių dienų mąstymu ir praktika, kuomet griežta imigracijos kontrolė yra vykdoma teritorinio suvereniteto vardu ir visi imigraciniai apribojimai pristatomi kaip natūrali jo pasekmė⁴¹. Laisvas asmenų judėjimas ir teisė apsistoti ir

36 Baker, *supra* note, 26: 43–44.

37 Plg. Chetail, *supra* note, 24: 908.

38 Plg. *ibid.*, 909.

39 *Ibid.*, 921–922.

40 Baker, *supra* note, 26: 38.

41 Chetail, *supra* note, 24: 922.

apsigyventi kitoje valstybėje šiandien laikomi labiau išimtimi nei teise, jau nekalbant apie teisę į svetingumą ir bendravimą – jos praktiškai išnykusios iš tarptautinės teisės diskursų⁴².

Be jokios abejonės, abu mąstytojai mūsų dienų politikams pažertų nemažai kritikos, bet ir šie neliktų skolingi. Pavyzdžiui, neįmanoma nepastebėti, kad abu mąstytojai niekur neužsimena apie jų propaguotų teisių keliamus pavojus, kaip antai: a) atvykstančiųjų teisę bet kurioje šalyje reikalauti, kad jiems būtų parodytas svetingumas, gali niekais paversti juos priimančios šalies ir jos gyventojų teises į privačią nuosavybę; b) atsiranda pilietinių neramumų ir suvereniteto praradimo rizika, imigrantams leidžiant vartoti jėgą, kad būtų apgintos jų prigimtinių teisių⁴³.

Amerikos žemyno istorija rodo, kad jėgos pasitelkimas savo teisėms užtikrinti ir visa *ius communicationis* teorija kartu su iš jos išplaukiančiomis teisėmis prisidėjo prie to, kad tiesdamas kelią laisvam žmonių judėjimui pagal tarptautinę teisę de Vitorija kartu nutiesė kelią Amerikos žemių kolonizacijai, tiksliau, jos pateisinimui, nors realiai savo skelbtais teisiniais ir moraliniais principais bandė apriboti ir kontroliuoti jau vykstančią kolonizaciją. Kita vertus, tenka pripažinti, jog de Vitorija dėjo pastangas, kad Ispanijos karalystės teisę į svetingumą Amerikos žemyne būtų teoriškai pagrįsta ir praktiškai įgyvendinta⁴⁴. Šios teisės negerbimas, jam suponuojant, kad ispanai visiškai nepavojingi ir nekelia grėsmės vietiniams gyventojams, anot de Vitorijos, suteikė jo tautiečiams teisę pavartoti jėgą – kaip žinome, tai ir buvo padaryta⁴⁵. Todėl nėra garantijos, kad panašus scenarijus negalėtų susiklostyti Lietuvoje ar kitoje Europos Sąjungos valstybėje, turint pareigą kasdien „svetingai“ priimti šimtus neteisėtų imigrantų.

Minėti tarptautinės teisės teoretikai, ko gero, neturėtų vienareikšmiško atsakymo į šią kritiką. Vis dėlto galime būti tikri, kad bent jau Grocijus tikrai pareikštų, jog nebūtina į šalį įsileisti svetimtaučių, kad privačios nuosavybės teisei kiltų „pavojus“, – tam visiškai užtenka ir vietinių gyventojų, ir vietinių aplinkybių.

Anot Grocijaus, šalies gyvenime pasitaiko atvejų, kai jos piliečiai privalo saugoti vienas kitą, aukodami turimą nuosavybę. Pavyzdžiui, jei mieste plinta gaisras, kuris gali būti sustabdytas tik nugriaunant kam nors privačios nuosavybės teise priklausantį pastatą, tai ir turi būti padaryta⁴⁶. Taigi nors teisė į bendrą nuosavybę ir pradinė bendros nuosavybės būseną su laiku virto privačios nuosavybės sistema, ekstremalios situacijos atveju, kai kyla grėsmė bendrai visuomenės gerovei, ta pati privati nuosavybė turi atvirsti į bendrą nuosavybę. Esant rimtiems pilietinės visuomenės poreikiams, prigimtinis teisingumas turi būti saugojamas prieštaraujant privačios nuosavybės teisei⁴⁷.

Tokiose kritinėse situacijose taip pat be galo svarbus valdovo vaidmuo. Savo raštuose Grocijus kuria atsakingos valdžios teoriją, pagal kurią natūralus, prigimtinis teisingumas

42 Baker, *supra* note, 26: 38.

43 *Ibid.*, 41.

44 Chetail, *supra* note, 24: 905–906.

45 Baker, *supra* note, 26: 44.

46 Grotius, *supra* note, 12: 124.

47 Reed, *supra* note, 21: 51.

apima ir paskirstymo teisingumą⁴⁸, o valdovo gebėjimas vykdyti šį teisingumą grindžiamas prigimtiniu kiekvieno žmogaus gebėjimu suvokti, kas yra teisinga ir ką reikia daryti dėl bendros visuomenės gerovės⁴⁹. Pasak Grocijaus, moralinis valdžios autoritetas reikalauja, kad valdovas tam tikrais atvejais pareikalautų iš pavaldinių prisidėti prie bendros šalies gerovės⁵⁰, nes savo privačias teises jie įgijo kartu su atsakomybe būti atsakingi už kitus⁵¹. Jo teisė į savo subjektų nuosavybę kur kas didesnė už pačių subjektų teisę į ją⁵².

Taigi prigimtinė teisė, anot Grocijaus, viena vertus, reikalauja *mylėti save* – saugoti savo gyvybę, vengti viso to, kas jai kenkia, įgyti ir ginti tuos dalykus, kurie naudingi mūsų gyvenimui; kita vertus, ji taip pat reikalauja *mylėti kitus*, t. y. būti visuomeniškiems. Žmogaus visuomeniškumas, arba įgimti bendrystės ryšiai tarp žmonių⁵³, visuomenėje turi reikštis dviem būdais. Pirma, įsipareigojimu neskriausti kitų, neimti to, kas tau nepriklauso, vykdyti duotus pažadus, atlyginti padarytą žalą ir bausti kiekvieną, kuris šių taisyklių nepaiso⁵⁴. Visa tai sudaro prigimtinių teisės esmę⁵⁵. Antra, tas pats socialumas reikalauja iš žmonių vienas kito apsaugai, esant būtinybei arba absoliučiam poreikiui, aukoti ne tik savo laiką ir jėgas, bet ir privačią nuosavybę⁵⁶. Pozityviosios teisės įstatymai, kaip ir pats politinis valdymas, skirti tik šių prigimtinių teisės reikalavimų vykdymui palengvinti⁵⁷. Gamtos dovanotas socialumas turi tarnauti kaip kriterijus, pagal kurį vertinamos visų piliečių prievolės vienas kitam⁵⁸.

Grocijus įsitikinęs, kad gamta nesukūrė prigimtinių bendrystės tik vietiniu, nacionaliniu lygiu. Egzistuoja toks dalykas kaip „tarptautinė visuomenė“. Šią visuomenę, viena vertus, jis traktuoja kaip valstybių visumą⁵⁹, sudarytą iš krikščioniškų ir nekrikščioniškų šalių⁶⁰, kita vertus, nurodo, kad ji yra daugiau nei valstybių junginys. Nors atskiros žmogaus vaidmuo joje neryškus, kiekvienas asmuo yra integrali jos dalis. Kitaip tariant, tarptautinę visuomenę sudaro ne tik valstybės kaip tokios, bet ir valdovai su jiems talkinančiu valdžios aparatu, atskiros nevalstybinės žmonių grupės ir pavieniai individai. Taigi tarptautinė visuomenė Grocijui – ne tiek valstybių visuma, kiek didelė pasaulinė žmonių visuomenė⁶¹,

48 Janne Nijman, „Grotius’ ‘Rule of Law’ and the Human Sense of Justice: An Afterward to Martti Koskenniemi’s Foreword“, *The European Journal of International Law* 30, 4 (2019): 1110.

49 *Ibid.*, 1111.

50 Reed, *supra* note, 21: 51.

51 Nijman, *supra* note, 48: 1111.

52 Reed, *supra* note, 21: 51–52.

53 Grotius, *supra* note, 12: 6.

54 *Ibid.*, 5, 23.

55 Stefan Kadelbach, „Hugo Grotius: On the Conquest of Utopia by Systematic Reasoning“, iš *System, Order, and International Law: The Early History of International Legal Thought from Machiavelli to Hegel*, eds. S. Kadelbach, T. Kleinlein, D. Roth-Isigkeit (Oxford: Oxford University Press, 2017), 140. Reed, *supra* note, 21: 48.

56 Grotius, *supra* note, 12: 124.

57 Reed, *supra* note, 21: 46–48.

58 *Ibid.*, 51.

59 Grotius, *supra* note, 12: 7.

60 Benedict Kingsbury ir Adam Roberts, „Introduction: Grotian Thought in International Relations“, iš *Hugo Grotius and International Relations*, eds. H. Bull, B. Kingsbury, A. Roberts (Oxford: Clarendon Press, 1992), 14.

61 Hedley Bull, „The Importance of Grotius in the Study of International Relations“, iš *Hugo Grotius and International Relations*, eds. H. Bull, B. Kingsbury, A. Roberts (Oxford: Clarendon Press, 1992), 83, 85.

kurios narius sieja viena ir ta pati prigimtis, viena ir ta pati prigimtinė teisė, kurios taisyklės geba atpažinti kiekvienas ir kurios šviesoje turi būti vertinami visi žmogiškosios valios įstatymai⁶². Grocijui labai svarbu, kad tarptautinio elgesio reguliavimo principai ir normos netoltų nuo prigimtinės teisės taisyklių⁶³. Turint omenyje, kad pagal prigimtinę teisę žmonės turi pareigą mylėti vieni kitus ir rodyti vienas kitam gailėstingumą, logiškai išplaukia, kad meilė ir gailėstingumas turi būti rodomi ir tarptautiniu lygiu, t. y. visiems žmonėms, ne tik savo šalies piliečiams. Visuomeniškumas, kuriuo gamta apdovanojo žmoniją, įpareigoja kiekvieną asmenį prisidėti prie jos bendros gerovės. Toks pat reikalavimas keliamas ir valstybių vadovams. Savo veikale *De iure belli ac pacis* Grocijus rašė, kad valdymo teisėtumas priklauso nuo to, ar valdžia, besinaudojanti teise valdyti, atsižvelgia į bendrą žmonijos gerį. Valdžios pareiga rūpintis žmonėmis neapsiriboja jos šalies gyventojais. Ji atsakinga už visą pasaulinę žmonių šeimą. Tai ir prigimtinės, ir tarptautinės teisės reikalavimas⁶⁴.

Ar politiniai sprendimai, įkalinantys žmones pasienyje, paliekant juos be maisto, vandens ir vaistų, prisideda prie bendro žmonijos gėrio, telieka retorinis klausimas. Aišku viena – Grocijus tokios politikos nelaikytų nei politinės pareigos rūpintis visais pasaulio žmonėmis vykdymu, nei *meilės kitam* ženklu. Jis kvestionuotų ne tik tokių sprendimų, bet ir juos priimančių valdžių teisėtumą. Kita vertus, visos trys šalys – Lietuva, Latvija, Lenkija – atsidūrusios ne tik pavojingoje, bet ir tokioje situacijoje, kurios Grocijus niekada nenumatė: neteisėti imigrantai naudojami kaip ginklas, siekiant destabilizuoti valstybių demokratiją ir piliečių gyvenimą. Todėl lygiai taip pat tikėtina, kad Grocijus stengtųsi suprasti ir Baltijos šalių imigracinę politiką, kurią jos pačios laiko teisėta savigyna, juo labiau kad jis pripažįsta, jog teisės į laisvą judėjimą, bendravimą ir svetingumą nėra absoliučios. Kita vertus, kaip jau minėta, Grocijus pritaria prieglobsčio suteikimui visiems, kurie palieka savo šalį dėl religinių priežasčių. Su tokia situacija jo laikais susidūrė jo gimtoji Olandija, šalį pasiekus tūkstančiams sefardų kilmės žydų, Ispanijos ir Portugalijos karalių išvytų iš savo karalysčių. Grocijus gynė šių žmonių teisę į svetingumą.

Prasidėjus migracijos krizei, 2021 m. didžioji dalis Lietuvą pasiekusių imigrantų buvo Irako kilmės žmonės – jie sudarė net 53 % (2480) visų prieglobsčio prašytojų Lietuvos Respublikoje⁶⁵. Tai piliečiai šalies, kurioje tvyro nuolatinė religinė nesantaika tarp sunitų ir šiitų musulmoniškų grupuočių. Egzistuoja tikimybė, kad kai kurie jų paliko gimtąjį kraštą dėl ten vykstančio religinio smurto⁶⁶, todėl tikėtina, kad Grocijus gintų šių žmonių teisę į prieglobstį („į svetingumą“) mūsų valstybėje, kaip gynė tūkstančių sefardų judėjų teisę į svetingumą Olandijos provincijose. Anot Grocijaus, tokių imigrantų, arba pabėgėlių, teisė

62 Bull, *supra* note, 61: 86.

63 Vytis Valatka, „Tarptautinės teisės aiškinimas antrojoje scholastinėje filosofijoje“, *Jurisprudencija* 8, 86 (2006): 38–39.

64 Nijman, *supra* note, 48: 1111.

65 Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, *Migracijos metraštis 2021* (Vilnius: 2022), 57.

66 Kalbama apie tikimybę, ne apie faktą. Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos migracijos metraščiuose pateikia tik statistinę informaciją apie prieglobsčio prašytojus. Juose nenurodomos tarptautinės apsaugos prašymuose įvardijamos priežastys.

į svetingumą daug didesnė nei visų kitų, o priimančioji šalis turi dar didesnę pareigą suteikti jiems prieglobstį nei kitiems. Taigi neatmestina, kad jis pateisintų tokių žmonių fizinį smurtą prieš šalies pareigūnus, ginant savo gyvybę⁶⁷.

Dėl nuogąstavimų, jog atvykstančiųjų teisė reikalauti, kad jiems būtų rodomas svetingumas, gali niekais paversti vietinių gyventojų teises į privačią nuosavybę, Grocijus pasakytų keletą dalykų. Pirma, joks imigrantas (teisėtas ar neteisėtas), kaip ir joks pilietis, neturi teisės naudotis kito žmogaus daiktais, jei tam nėra absoliučios būtinybės, kitaip tariant, ši būtinybė turi būti neišvengiama⁶⁸. Antra, žmogaus teisė naudotis kito asmens daiktais negalioja, kai pats savininkas turi tokį pat poreikį, t. y. kai nuo tų pačių dalykų priklauso jo gyvybė⁶⁹. Trečia, prieš naudodamasis svetimu turtu, asmuo privalo išsiaiškinti, ar yra būdų išvengti svetimos nuosavybės pasisavinimo. Tam, anot Grocijaus, turi būti dedamos visos žmogaus pastangos⁷⁰. Ketvirta, asmuo turi pareigą grąžinti kito asmens turtą, kuriuo buvo naudojamas esant būtinybei, kai tik įmanoma tai padaryti⁷¹. Tai reiškia, kad absoliučios būtinybės atveju privati nuosavybė į bendrą nuosavybę atvirsta tik laikinai⁷². Penkta, kadangi valstybė privalo rūpintis ne tik vietinių gyventojų, bet ir visos žmonijos gerove, galima teigti, kad pagal Grocijaus mąstymą ji turi imtis tokios politikos, kuri neleistų imigrantams atsidurti absoliučios būtinybės situacijose. To nepadarius, bet kuriai šaliai gresia įvairūs pavojai, pradedant pilietiniais neramumais ir baigiant suvereniteto praradimu. Piliečių pareiga – raginti savo valdžią sudaryti atvykusiesiems sąlygas integruotis į vietinę visuomenę ir taip apsaugoti savo privačią nuosavybę.

Kiek šie argumentai įtikinami ir kiek jie nuraminantų vietos visuomenę – atskiras klausimas ir ne šio darbo tikslas. Aišku viena: Grocijus kuria humanisto, arba žmogaus teisių gynėjo, įvaizdį, kalbant šių dienų terminais, bet vadinti jį tokiu, ko gero, būtų per drąsu. Kai kurios jo pozicijos Vakarų pasaulio žmogui ne tik nepriimtinos, bet ir sunkiai suvokiamos. Pavyzdžiui, veikale *De iure pradae* Grocijus palaiko Aristotelio prigimtinės vergovės idėją. Vėliau veikale *De iure belli ac pacis* jis šios idėjos atsisako, tačiau palieka teisinį vergijos institutą. Teigiama, kad tie, kurie tapo vergais dėl teisėtos priežasties, pavyzdžiui, karo belaisviai, neturi teisės į laisvę ir privalo susitaikyti su likimo jiems skirta dalia⁷³. Be to, kiekvienas žmogus turi teisę save atiduoti vergijon mainais už tam tikrą visą gyvenimą truksiančią paramą⁷⁴. Teisinė vergovė, pasak Grocijaus, neprieštarauja prigimtiniam teisingumui⁷⁵.

Ar Grocijus – ideologinis kosmopolitas? Viena vertus, taip. Jis mano, kad tarp krikščioniškų ir nekrikščioniškų tautų sudaryti sandoriai yra saistantys⁷⁶. Jis atmeta europiečių

67 Plg. Baker, *supra* note, 26: 44.

68 Grotius, *supra* note, 12: 124.

69 *Ibid.*, 125.

70 *Ibid.*, 125.

71 *Ibid.*, 125.

72 Plg. Kochi, *supra* note, 13: 265.

73 Grotius, *supra* note, 12: 456. Kingsbury ir Roberts, *supra* note, 60: 46–48.

74 Grotius, *supra* note, 12: 65.

75 Martin Wight, *Four Seminal Thinkers in International Theory: Machiavelli, Grotius, Kant, and Mazzini* (Oxford: Oxford Scholarship Online, 2005), 38.

76 Grotius, *supra* note, 12: 262.

teisę kolonizuoti ir civilizuoti „pagoniškus“ kraštus. Jis kalba apie tarptautinę visuomenę, apie visiems ir visur galiojančią prigimtinę teisę, kurios normomis ir principais turi būti grindžiama tarptautinė teisė. Jam rūpi kiekvieno žmogaus teisė laisvai judėti, bendrauti su kuo panorėjus, sulaukti svetingumo⁷⁷. Kita vertus, taip pat nenuginčijama, kad rašydamas savo knygas Grocijus siekė ne tik humaniškų, bet ir praktinių tikslų. Pavyzdžiui, gindamas laisvą laivybą jūrose veikale *De iure praede* Grocijus tuo pačiu metu bandė pateisinti ir apginti Rytų Indijos prekybos bendrovės privatizavimo kompaniją Rytų Indijoje. Pareiškęs, kad sutartys su nekrikščioniškomis tautomis galioja krikščioniškose šalyse, jis turėjo omenyje ne ką kitą, o Pietų Malaizijos sultoną Džohorą, strateginį Olandijos partnerį. Todėl Grocijaus tikriausiai nederėtų laikyti nei grynų ideologiniu kosmopolitu, nei didžiuoju žmogaus teisių gynėju⁷⁸. Prigimtinės teisės teoriją, teisę į bendravimą, teisę į svetingumą jis naudojo veikiau pragmatiniais, o ne kosmopolitininiais tikslais. Vis dėlto tai nereikia, kad jis negali ar neturėtų būti priskiriamas prie tų, kurie pradėjo tiesti kelią kosmopolitizmo ir žmogaus teisių bei laisvių doktrinoms.

Išvados

1. Grocijus įsitikinęs, kad prigimtinei teisė reikalauja iš žmogaus mylėti save ir kitus. *Meilę sau* visų pirma sudaro sąmoningas savo asmens ir tų dalykų, nuo kurių priklauso žmogaus gyvenimas, gynimas. *Meilė kitam* pasireiškia įsipareigojimu nesikėsinti nei į kitą asmenį, nei į jam priklausančią nuosavybę.

Deja, būna situacijų, kai meilę sau ir kitiems tenka išreikšti ir kitais būdais.

Visuomenė gali pareikalauti, kad dėl bendrojo gėrio asmuo parodytų savo *meilę kitiems* aukodamas privačią nuosavybę. Taip pat būna situacijų, kai iš *meilės sau* žmogus turi tam tikra prasme paminti meilę kitam: siekdamas išgyventi, kartais asmuo turi pasisavinti kito turtą. Tokiu atveju *meilė artimui* išreiškiama įsipareigojimu kuo greičiau grąžinti paimtą daiktą. Abiem atvejais tiek pareiga aukoti savo turtą, tiek teisė savintis kito turtą grindžiama įsitikinimu, kad amžių pradžioje buvusi bendroji nuosavybė ir ją lydėjusi bendrosios nuosavybės teisė ilgainiui transformavosi į privačios nuosavybės sistemą, kuri, esant *neišvengiamai būtinybei*, atvirsta į bendrąją nuosavybę ir kartu suteikia kitiems žmonėms teisę ją naudotis.

2. Grocijus įsitikinęs, kad žmonės turi prigimtinę teisę keliauti kur nori, gyventi kur nori, bendrauti su kuo nori. Šios teisės – svarbūs tarptautinės teisės principai, kurių paminti negali jokia valstybė. Jos kyla iš prigimtinės žmonių bendrystės, gamtos dovanoto visuomeniškumo, peržengiančio valstybių sienas, ir priešistorinės visiems žmonėms priklausiusios bendros nuosavybės – dviejų veiksnių, reikalaujančių iš valstybių atverti savo sienas ir parodyti svetimtaučiams svetingumą, t. y. meilę artimui.

77 Georg Cavallar, „Vitoria, Grotius, Pufendorf, Wolff and Vattel: Accomplices of European Colonialism and Exploitation or True Cosmopolitans?“, *Journal of the History of International Law* 10 (2008): 193–194.

78 *Ibid.*, 195.

Kaip ir visos kitos teisės, teisė į svetingumą – prigimtine, tačiau nė viena iš jų nėra absoliuti. Gimtosios šalies viešasis interesas, asmens kriminalinė praeitis, liudijanti potencialų imigranto keliamą pavojų žmonijai, gali šias teises apriboti: žmogui gali būti uždrausta tiek išvykti iš gimtosios šalies, tiek apsigyventi kitoje. Valstybių pareiga – bendradarbiauti tiriant kiekvieno žmogaus praeitį, jo keliavimo ir prieglobsčio prašymo motyvus.

Tik tinkamos priežasties nurodymas, kriminalinio šleifo nebuvimas ir įsipareigojimas gerbti priimančiosios šalies įstatymus suteikia svetimtaučiams teisę į kitos šalies svetingumą. Tinkamoms priežastims priskiriami persekiojimai dėl religinių įsitikinimų, neteisėta spauda ir vargas dėl patirtų nelaimių. Šiems ir kitiems *nekaltiems* (pavojaus nekeliantiems) žmonėms valstybė privalo atverti savo sienas. Bet kokie įstatymai, legalizuojantys nesvetingumą neatsižvelgiant į minėtus atvejus, yra neteisėti.

3. Atsisakiusi rodyti svetingumą (*meilę artimui*), valstybė kartais gali įstumti žmogų į situaciją, kurioje jam kyla mirties pavojus. Pavyzdžiui, žmogus įkalinamas tarp valstybinių sienų be teisės žengti pirmyn ar atgal, be maisto, vandens ir pastogės. Grocijus teigtų, kad tokiais atvejais prigimtinis įstatymas *mylėti save* suteikia jam teisę kėsintis į kiekvieną, įskaitant jėgos struktūrų darbuotojus, kurie užkerta kelią prie gyvybiškai svarbių išteklių.

Valstybei atsisakius patenkinti gyvybiškai svarbius poreikius, kiekvienas imigrantas taip pat turi teisę savintis privačią vietinių žmonių nuosavybę – pati gamta ją atverčią į bendrąją priešistorinę nuosavybę, kuria išlikimo tikslais jis gali *laikinais* naudotis. Vienintelė išimtis – jei dėl svetimto turto pasisavinimo jo savininkui taip pat grėstų mirties pavojus. Nesant tokio pavojaus, imigrantas turi teisę saugoti savo gyvybę naudodamasis svetima privačia nuosavybe, įsipareigodamas ją kuo greičiau grąžinti.

Grocijus įsitikinęs, kad valstybė, „privatizavusi“ tam tikrą žemės lopinėlį, visada turi atminti, kad jos teisė į šią teritoriją yra sąlyginė, ne absoliuti, t. y. ji negali elgtis taip, tarsi ši žemė ir jos turtai nuo amžių pradžios priklausė tik jai ir jos žmonėms. Taigi ji neturi teisės ignoruoti gyvybiškai svarbių svetimtaučių poreikių. Norėdama apsaugoti savo piliečių teisę į gyvybę ir privačią nuosavybę, valstybė turi imtis tokios politikos, kurioje bent minimaliai būtų gerbiama visų žmonių prigimtine teisė į svetingumą.

UNDOCUMENTED MIGRATION IN THE CONTEXT OF HUGO GROTIUS' INTERNATIONAL LAW

Aurimas Paulius Rudinskas

Vilnius University, Lithuania

Summary. *As more and more undocumented / irregular immigrants try to enter EU, Lithuania and other countries are tightening their immigration policies. Data shows that the vast majority of people seeking asylum are either turned away or detained indefinitely. According to the media, there have been cases of people trapped between national borders, without the right to move back and forth, leaving them without food, water and medicine. Deaths have not been prevented. The publication seeks to provide a plausible assessment of the situation through the eyes of Hugo Grotius, known as the father of international law. It was discovered that for Grotius, fundamental human rights—such as the freedom to travel, the ability to reside wherever one chooses, and the right to communicate with anyone—are essential principles of international law that no state can overlook. These rights are rooted in the idea of common property from the dawn of time and the inherent sociability of all humans, which compel states to welcome foreigners by opening their borders and demonstrating hospitality. On the other hand, these rights are not absolute. Their use may be restricted, but the restrictions themselves have limits too. For instance, a state's refusal to extend hospitality—understood as a manifestation of neighbourly love—may inadvertently compel immigrants into perilous circumstances, potentially endangering their lives. In such cases, the natural law of self-love gives individuals the right to fight for vital resources, even if this requires resisting power structures or temporarily appropriating the private property of local residents. Grotius contends that a state's right to its territory and resources is conditional rather than absolute, thus necessitating consideration of the vital needs of foreigners. The policies enacted must, at a minimum, uphold the natural right to hospitality for all individuals, thereby safeguarding both the interests of its citizens and the integrity of their private property.*

Keywords: *Grotius, undocumented / irregular migration, right to free movement, right to hospitality.*

Aurimas Paulius Rudinskas, Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Viešosios teisės katedros doktorantas, Vilniaus universiteto Teisės istorijos mokslo centro narys. Mokslinių tyrimų kryptys: teisės istorija, teisės filosofija, visuomeninė sutartis, ekologinis konstitucionalizmas.

Aurimas Paulius Rudinskas, PhD student at the Department of Public Law at Faculty of Law at Vilnius University, member of the Science Centre of the History of Law at Vilnius University. Research interests: history of law, philosophy of law, social contract, ecological constitutionalism.